

УДК 341.1+347.465

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.86.2.6>

ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ТВОРИ, СТВОРЕНІ ШТУЧНИМ ІНТЕЛЕКТОМ: ПЕРСПЕКТИВИ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО ТА НАЦІОНАЛЬНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Бугаєць А.С.,
*асистент кафедри міжнародного
та європейського права
Національного університету
«Одеська юридична академія»
ORCID: 0000-0001-5221-9117*

Бугаєць А.С. Право інтелектуальної власності на твори, створені штучним інтелектом: перспективи міжнародно-правового та національного регулювання.

В статті розглядаються перспективи врегулювання права інтелектуальної власності на твори, створені із застосуванням штучного інтелекту засобами міжнародного та національного права. Виявляється визначення інтелектуальної власності за правом України. Встановлюється, які об'єкти є предметом захисту такого права. Підкреслюється, що національне регулювання права інтелектуальної власності має міжнародний вимір, оскільки одна держава, як правило, нездатна надійно захистити право інтелектуальної власності, що стало особливо актуальним в епоху глобалізації та комп'ютерних мереж.

Розглядаються основи міжнародно-правового регулювання захисту інтелектуальної власності. Наголошується на тому, що це регулювання склалося ще в XIX столітті з ухваленням Паризької конвенції 1883 року та Бернської конвенції 1886 року, що були розраховані на захист прав фізичних осіб, але не штучного інтелекту. Підкреслюється важливість науково-технічної революції, що призвела до нового етапу в розвитку творчої діяльності людства, яке почало послуговуватися штучним інтелектом.

Досліджуються виклики для права інтелектуальної власності, авторського права та самого поняття авторства, що постали із розвитком штучного інтелекту. Наголошується на унікальності технології штучного інтелекту, що здатний до самонавчання та самостійних процесів прийняття творчих рішень. Підкреслюється практичний аспект даної проблематики, який полягає в тому, що створені штучним інтелектом твори вже стали предметом комерційної експлуатації.

Досліджуються різні типи штучного інтелекту та різні варіанти вирішення проблеми права інтелектуальної власності для творів з використанням штучного інтелекту, зокрема, наділення таким правом розробників, програмістів, користувачів, компанії та широкої громадськості. Підкреслюється, що важливість цих проблем зростатиме в майбутньому, до чого існуючі національні законодавства та міжнародно-правове регулювання наразі не готові. Робиться висновок про перспективу створення нової сутності в рамках права інтелектуальної власності, а саме спільного права інтелектуальної власності розробників штучного інтелекту та його користувачів

Ключові слова: право інтелектуальної власності, авторське право, штучний інтелект, міжнародно-правове регулювання штучного інтелекту, право інтелектуальної власності штучного інтелекту, міжнародне право.

Buhaiets A.S. Intellectual property rights of artificial intelligence: the perspectives of international legal and domestic regulation.

The article considers the prospects for regulating intellectual property rights for works created with the use of artificial intelligence by means of international and national law. The definition of intellectual property under the law of Ukraine is revealed. It is established which objects are the subject

of protection of such rights. It is emphasized that national regulation of intellectual property rights has an international dimension, since one state, as a rule, is unable to reliably protect intellectual property rights, which has become especially relevant in the era of globalization and computer networks.

The foundations of international legal regulation of intellectual property protection are considered. It is emphasized that this regulation was formed back in the 19th century with the adoption of the Paris Convention of 1883 and the Berne Convention of 1886, which were designed to protect the rights of individuals, but not artificial intelligence. The importance of the scientific and technological revolution is emphasized, which led to a new stage in the development of the creative activity of mankind, which began to use artificial intelligence.

The challenges for intellectual property law, copyright and the very concept of authorship that have arisen with the development of artificial intelligence are studied. The uniqueness of artificial intelligence technology, which is capable of self-learning and independent processes of making creative decisions, is emphasized. The practical aspect of this issue is emphasized, which is that works created by artificial intelligence have already become the subject of commercial exploitation.

Different types of artificial intelligence and different options for solving the problem of intellectual property law for works using artificial intelligence are studied, in particular, granting such rights to developers, programmers, users, companies and the general public. It is emphasized that the importance of these problems will grow in the future, for which existing national legislation and international legal regulation are currently not ready. A conclusion is drawn about the prospect of creating a new entity within the framework of intellectual property law, namely the joint intellectual property law of artificial intelligence developers and its users

Key words: intellectual property law, copyright, artificial intelligence, international legal regulation of artificial intelligence, intellectual property law of artificial intelligence, international law.

Постановка проблеми. В останні роки спостерігається активне використання штучного інтелекту для творчої діяльності, зокрема для створення художніх, аудіовізуальних, наукових творів та допрацювання таких творів. Більше того, штучний інтелект стає здатним до самонавчання, отримуючи змогу створювати результати, що не були прямо передбачені людиною. Фактично, штучний інтелект самостійно витворює об'єкти, які з точки зору традиційної цивільно-правової теорії повинні були б розглядатися як суб'єкти права інтелектуальної власності. Однак, та ж теорія виходить із того, що суб'єктом права інтелектуальної власності може бути лише людина. Цей підхід закріплений, зокрема, в міжнародних актах щодо захисту права інтелектуальної власності. Отже, виникає питання правового врегулювання прав інтелектуальної власності на твори, створені із застосуванням штучного інтелекту.

Метою дослідження є виявлення можливостей щодо закріплення права інтелектуальної власності на твори, створені із застосуванням штучного інтелекту.

Стан опрацювання проблематики міжнародно-правового регулювання прав інтелектуальної власності на твори, створені із застосуванням штучного інтелекту, можна охарактеризувати як початковий. Деякі питання розглядалися в роботах О.І. Харитонової, М. Хеленюк, А. Азіза. Водночас, існує потреба в подальшому дослідженні вказаної проблематики.

Виклад основного матеріалу. Цивільний кодекс України визначає право інтелектуальної власності як «право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об'єкт права інтелектуальної власності...Право інтелектуальної власності становлять особисті немайнові права інтелектуальної власності та (або) майнові права інтелектуальної власності» [1, ст. 418]. Різноманітні об'єкти права інтелектуальної власності є результатами творчої діяльності [2, с. 100].

Право інтелектуальної власності захищається переважно національним законодавством, однак має суттєвий міжнародний аспект. Вся еволюція людської творчості підтверджує, що одна держава нездатна захистити право інтелектуальної власності, адже закони, що діють на території однієї держави, не поширюються на територію інших держав, що призводить до можливого транскордонного порушення авторських прав, що були зареєстровані лише в одній державі. Відповідно, авторське право стало одним з перших предметів міжнародно-правового регулювання, що стало можливим з появою перших універсальних міжнародних конвенцій з конкретних питань. Йдеться про Паризьку конвенцію про охорону промислової власності [3] та Бернську конвенцію про охорону літературних і художніх творів [4].

Міжнародно-правове регулювання авторського права стикається з новими проблемами, що виникають у кожній наступній епісі технологічного розвитку. Шлях до захисту авторських прав, який розпочався з друкарським верстатом у XVI столітті, вступив у нову еру викликів із технологічним прогресом 21 століття. Наприклад, це пов'язано з поширенням фотокопіювальних машин, що різко спростили копіювання авторських творів, винайденням загальнодоступних портативних носіїв інформації, зокрема аудіо та відеозаписуючих пристроїв, CD та DVD дисків, що спростило копіювання будь-яких мультимедійних творів. Нарешті, усі матеріали, захищені авторським правом, можна копіювати, відтворювати, передавати та ділитися за набагато нижчою ціною та безпрецедентною швидкістю за допомогою Інтернету та програмного забезпечення. Хоча ці технології сприяли створенню матеріалів, захищених авторським правом, водночас це ускладнило захист прав інтелектуальної власності.

У той час як технологія полегшує створення нового та унікального виду «авторства», вона створює нові проблеми для законодавства про інтелектуальну власність. Чергову революцію здійснила поява штучного інтелекту. Усі попередні технологічні інновації служили інструментами в руках людей, тоді як штучний інтелект здатний до самонавчання та інтелектуальних процесів прийняття рішень. Певні типи штучного інтелекту, а саме машинне навчання та особливо неконтрольоване машинне навчання, можуть покращувати свою продуктивність і самонавчатися, щоб досягти надлюдської продуктивності самостійно.

Інтелектуальні можливості та здатність до самонавчання систем штучного інтелекту дали їм можливість створювати оригінальні твори, які не є копією, і не базуються на вказівках людини. В якості прикладу можна навести портрет Едмонда де Беламі, що став першою картиною, створеною штучним інтелектом, яка була продана на аукціоні за 432 500 доларів США в 2018 році [5]. З появою штучного інтелекту та його постійно зростаючих інтелектуальних можливостей постає питання, чи відповідає робота, створена штучним інтелектом, вимогам до захисту права інтелектуальної власності. Крім того, якщо твір, створений ШІ дійсно відповідає вимогам захисту права інтелектуальної власності, хто є законним власником такого твору? Варіанти можуть включати, наприклад, програміста штучного інтелекту, його користувача чи компанію, що володіє штучним інтелектом. Існує припущення, що такі роботи взагалі не можуть бути об'єктом авторського права і є суспільним надбанням [6]. Отже, охорона власності на твори, створені штучним інтелектом, становить складне правове питання. Ми виходимо з того, що робота, створена ШІ, є оригінальною працею, що заслуговує на охорону правом інтелектуальної власності, яке належить зацікавленим сторонам.

Існують різні типи штучного інтелекту, як-от машинне навчання, глибоке навчання, експертні системи, обробка природної мови тощо. Однак з метою наукового аналізу захисту права інтелектуальної власності, ми розглянемо системи, що здатні до самостійного навчання без нагляду людини та створення творчих результатів без ухваленні процесів людиною.

В останні роки, обсяг роботи, що виконує штучний інтелект в галузі, науки, медицини, мистецтва, права та літератури різко зростає. Отже, необхідність захистити право інтелектуальної власності є важливим для розкриття дійсного потенціалу цієї технології та для її подальшого розвитку.

Про створення сучасного режиму захисту інтелектуальної власності можна говорити з набуттям чинності в 1995 році Угоди про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності [7] (TRIPS). Крім того, важливу роль відіграло створення в 1967 році Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ). В їх рамках виникло три загальних принципи права інтелектуальної власності: оригінальність, вираження та фіксація. В цьому сенсі, право інтелектуальної власності захищає вираження ідеї, а не саму ідею. Так, британській суд у справі *University of London Press v. University Tutorial Press Ltd* постановив, що «законодавство про авторське право стосується не оригінальності ідей, а вираження думок. ... Закон не вимагає, щоб вираження було оригінальним або новим по формі, але того, що твір не повинен бути скопійований з іншого твору. Він має походити від автора» [8]. Це судове рішення красномовно описує тлумачення поняття оригінальності в праві інтелектуальної власності.

Для захисту права інтелектуальної власності захищений твір повинен існувати в певній формі, яку можна розділити на два типи. Перший тип творів, захищених авторським правом, — це літературні, драматичні музичні та художні твори. Другий — підприємницькі твори, наприклад, фільми, звукозаписи та трансляції. Захист прав інтелектуальної власності призначений для ав-

торів, письменників, композиторів, художників, мовників та інших. Другий тип спрямований на забезпечення інтересів осіб, що інвестують в створення оригінального твору [9, с. 11].

Оригінальні твори, створені штучним інтелектом, очевидно, будуть поширюватися в майбутньому, виконуючи ту роботу, яку раніше виконували люди. Водночас, наразі право інтелектуальної власності наразі поширюється лише на твори, створені людьми. Це викликає потребу врахування творчих можливостей штучного інтелекту в різних юрисдикціях, при тому, що розвиток законодавства про право інтелектуальної власності не встигає за розвитком технологій штучного інтелекту. Це викликає до життя два ключових питання. По-перше, чи можна вважати твір, створений штучним інтелектом, оригінальним твором, що заслуговує на захист правом інтелектуальної власності. По-друге, якщо твір, створений штучним інтелектом, заслуговує на охорону правом інтелектуальної власності, кого слід вважати творцем, чиї права мають бути захищені?

Автономні системи штучного інтелекту, що здатні до самонавчання, можуть виробляти творчі та інтелектуальні результати без втручання людини. Судова практика підкреслює важливість оригінальності твору для захисту права інтелектуальної власності. Іншими словами, повинно йтися не просто про копію, а про творчий доробок. Можна стверджувати, що здатність ШІ до самонавчання та створення унікальних творчих продуктів точно відповідає критеріям захисту права інтелектуальної власності на оригінальний твір. Відповідно, можна стверджувати, що оригінальний твір, створений ШІ, повинен мати захист як об'єкт права інтелектуальної власності.

В більшості держав допускається захист права інтелектуальної власності на твір, що створений фізичною особою. В деяких юрисдикціях конкретний автор не вказується, створюючи, таким чином, можливість володіння авторським правом юридичною особою. Крім того, в певних юрисдикціях надається спеціальний захист правам інтелектуальної власності, що ними володіють юридичні особи.

Це викликає до життя питання про можливість володіння ними правами інтелектуальної власності на твір, що створений за допомогою ШІ. Можливими варіантами може бути надання права інтелектуальної власності самому штучному інтелекту, користувачу, програмісту, юридичній особі (компанії), або широкій громадськості. Кожен з цих варіантів має плюси та мінуси. При цьому, звернення до існуючих національних та міжнародно-правових документів про авторське право навряд чи достатнє для того, аби дати відповідь на це питання.

Системи штучного інтелекту становлять унікальний виклик законодавству про авторське право, вимагаючи динамічного визначення автора та права власності. Можливим варіантом є створення нової сутності (наприклад, поєднання прав користувача і програміста) для створення спільного права інтелектуальної власності на твір, створений за допомогою штучного інтелекту. Напрацювання щодо такого спільного володіння правом інтелектуальної власності вимагатиме визначення всіх сторін, яким може належати право інтелектуальної власності на твір. Це також може дозволити вирішити питання про відповідальність, оскільки до права інтелектуальної власності буде введений людський компонент. Крім того, такий підхід буде узгоджуватися з основоположними теоріями щодо права інтелектуальної власності та створюватиме для всіх зацікавлених осіб стимул для участі в створенні нових об'єктів права інтелектуальної власності.

Таким чином, системи штучного інтелекту перетворяться на ще один інструмент в руках митців та виконавців. Ці інтелектуальні системи, що самонавчаються та здатні створювати унікальні продукти, які будуть захищені правом інтелектуальної власності. Водночас, враховуючи те, що право інтелектуальної власності є продуктом законодавчої роботи, існує потреба в створенні нового та більш динамічного законодавства в окремих державах, а також міжнародно-правових механізмів захисту права інтелектуальної власності на твори, створені із використанням штучного інтелекту.

Висновки. Розвиток штучного інтелекту суттєво випереджає розвиток міжнародного права та національного законодавства щодо права інтелектуальної власності. Нез'ясованими залишаються фундаментальні питання, зокрема щодо того, чи можуть існувати права інтелектуальної власності на твори, створені штучним інтелектом, і кому можуть належати такі права. Рішенням може бути створення нового інституту в рамках міжнародно-правового режиму та національних правових режимів щодо права інтелектуальної власності, який би охоплював права творців штучного інтелекту та його користувачів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Цивільний кодекс України, 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 05.12.2024).
2. Харитонova О.І. Літературні та наукові твори як об'єкт авторських прав. *Часопис цивілістики*. 2016. Вип. 21. С. 100–104.
3. Паризька конвенція про охорону промислової власності, 20.03.1883. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_123#Text (дата звернення: 05.12.2024).
4. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів, 09.09.1886. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_051#Text (дата звернення: 05.12.2024).
5. Портрет Едмонд де Бела́мі: на аукціоні продали картину, створену штучним інтелектом. URL: <https://uainfo.org/blognews/1540561784-portret-edmond-de-belami-na-auktsioni-prodali-kartinu-stvorenu.html> (дата звернення: 05.12.2024).
6. Хеленюк М. Штучний інтелект vs авторське право: закони різних країн. URL: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/shtuchniy-intelekt-vs-avtorske-pravo-zakoni-riznih-krayin.html> (дата звернення: 05.12.2024).
7. Угода про торгівельні аспекти прав інтелектуальної власності, 14.04.1994. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_018#Text (дата звернення: 05.12.2024).
8. University of London Press v. University Tutorial Press Ltd., [1916] 2 Ch. 601 (Eng. Ch. Div.). URL: <https://www.theipmatters.com/post/university-of-london-press-v-university-tutorial-press> (дата звернення: 05.12.2024).
9. Aziz A. Artificial Intelligence Produced Original Work: A New Approach to Copyright Protection and Ownership. *European Journal of Artificial Intelligence and Machine Learning*. 2023. Vol. 2. Issue 2. P. 9–16.